

ovom kamenu? (Antun Bonifačić, *Mladice*, 1938., 95. str.), *Nebo je bilo niže nego ikada.* (Antun Šoljan, *Kratki izlet*, 1965., 111. str.), *Nije želio da Tena ikada više vidi Krznarića.* (Hrvoje Hitrec, Kolarovi, 2004., 225. str.), *Nije se mogao sjetiti da se ikada u životu tako razveselio policiji, niti je mogao povjerovati da će mu se još koji put takva bizarna stvar*

dogoditi. (Goran Tribuson, Gorka čokolada, 2004., 343. str.), *Je li ikada pribjegavao nasilnim, oružanim rješenjima?* (Maja Brkljačić i dr., *Povijest 8: udžbenik za osmi razred osnovne škole*, 2004., 60. str.).

Alen Orlić

OSVRTI

UZ RAZMATRANJE STJEPANA VUKUŠIĆA O ZAPADNOM DIJALEKTU – JEDINOM NOVOŠTOKAVSKOM POTOMKU ZAPADNE ŠTOKAVŠTINE

U 3. broju ovogodišnjeg *Jezika* objavljena su naglasna razmatranja vrlo plodnoga hrvatskog akcentologa Stjepana Vukušića, a prvi od dvaju njegovih odlomaka u tom broju našeg časopisa naslovljen je „Zapadni dijalekt – jedini novoštokavski potomak zapadne štokavštine“. Tu raščlanjivana problematika vrlo je važna dionica hrvatskoga standardnog jezika, a uz to sam u tom prinosu spominjan i ja, pa su to dovoljni razlozi da se kratko izjasnim o svemu najvažnijem o čem se tu raspravlja. Ne mislim ovdje ulaziti u povijest hrvatske ili u povijest novoštokavske akcentologije uopće, samo ću iz svoga očista reći najosnovnije o onom o čem Vukušić govori sada, nekoliko godina nakon knjige *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku Stjepana Vukušića, Ivana Zoričića i Marije Grasselli-Vukušić*.

Stjepan Vukušić misli da sam svojom knjigom *Hrvatska dijalektologija 1.* (Zagreb, 2003.) „neizravno pridonio i utočnjavanju jezgrene i proširene osnovice hrvatskoga nadodsječnog plana“ (str. 91.) i povoljno ocjenjuje moju tvrdnju da je novoštokavski

ikavski dijalekt (S. Vukušić obično ga zove zapadnim) danas najveća dijalekatna jedinica nekadanjega zapadnoštokavskog narječja. Uočava Vukušić da su ostali štokavski dijalekti u kojima su manje ili više dobro zastupljeni Hrvati (slavonski, istočnobosanski) nenovoštokavski, a da je istočnohercegovačko-krajiški istočnoštokavske fizionomije. Dakako, slavonski i istočnobosanski dijalekt nisu novoštokavski, ali za novoštokavski istočnohercegovačko-krajiški nije dobro reći da je „po podrijetlu (...) istočnoštokavske fizionomije“ (str. 92.). Nekadanji dubrovački dijalekt jedan je od poddijalekata današnjega istočnohercegovačko-krajiškoga dijalekata, drugi je istočnohercegovački u užem smislu riječi i treći krajiški. U cjelini je istočnohercegovačko-krajiški dijalekt sastavljen od nekadanjega istočnohumskoga dijalekata istočnoštokavskoga podrijetla te od nekadanjih zapadnoštokavskih dijalekata, poneretvanskoga i dubrovačkoga. Danas su govori poneretvanskoga tipa uklopljeni u idiome krajiškoga tipa, pa je to jedan od uzroka da su sjeverozapadni (i)jekavski novoštokavski govori akcenatski vrlo često podudarni s govorima zapadnoga dijalekata. Drugi je uzrok u tom što istočnohumski dijalekt nije bio vrlo udaljen od obližnjeg zapadnoštokavskoga tipa, kao što su dubrovački i poneretvanski dijalekt bili dosta bliski susjednim istočnoštokavskim idiomima. Nakon seoba na staro

područje istočnohumskoga dijalekta došli su istočnoštokavski govornici istočnije fizionomije. Vukušić dubrovački poddijalekt drži „sučiniteljem hrvatske naglasne norme“ (str. 92.), a izdvaja i sjeverozapadne (i)jekavske novoštokavske govore „u kojima ima znatan broj naglasnih podudarnosti sa zapadnim dijalektom“ (92.). To je sasvim ispravno, jedino ne treba zaboraviti da u fizionomiji istočnohercegovačko-krajiškoga dijalekta udjela ima ne samo stara istočna nego i stara zapadna štokavština. Nastavlja Vukušić „da je zapadno novoštokavsko naglašavanje kao cjelovit sustav postalo uporabnom normom hrvatskoga jezika te, napokon, u naše vrijeme i njegovom propisanom normom“ (str. 92.). To je istina, jedino bi o tom što je najbitnije u fizionomiji zapadnog novoštokavskog naglašavanja još trebalo potanko raspraviti. Stjepan Vukušić prigovara drugoj mojoj misli, onoj da su naglasne značajke novoštokavskog ikavskog dijalekta u mnogim pojedinostima temelj norme hrvatskoga standardnog jezika. Moram reći da moja ocjena znači da su mnoge novoštokavske akcenatske osobine zajedničke (npr. svagdje je novoštokavski *dân, rûka, nôga, pòlje*), a tamo gdje nisu zajedničke obično je kao u no-

voštokavskom ikavskom dijalektu. Svakako, kako i sam Vukušić piše, udjela u hrvatskoj naglasnoj normi imaju i drugi hrvatski novoštokavski idiomi. Treba znati npr. da je zapadno novoštokavski standardnojezično *vôće*, kako je u mnogih ikavaca novoštokavaca, ali ima hrvatskih ikavaca novoštokavaca u kojih je kao u srpskom standardnom jeziku i u mnogim srpskim govorima (*vôće*). I mnogi Srbi (i)jekavci novoštokavci govore *vôće*, a i u Bošnjaka često je tako, u Crnogoraca rjeđe. Drugim riječima, zapadna novoštokavska akcentuacija, gledana u cjelini, dosta je različita, a različitosti, naravno, djeluju na normativna rješenja ovisno o odnosu snaga, da se tako izrazimo. Dakle, ne može se izjednačavati akcentuacija zapadnog novoštokavskog dijalekta i zapadno novoštokavsko naglašavanje.

Stjepan Vukušić govori o dvama novoštokavskim naglašavanjima, zapadnom i istočnom. Drži da se osobito po leksičkim, tipološkim i paradigmatičkim normama razlikuju zapadno i istočno novoštokavsko naglašavanje. Treba, međutim, imati u vidu i bošnjačko i crnogorsko naglašavanje, dakle naglašavanje u standardnim novoštokavštinama u cjelini.

Josip Lisac

XVI. DRŽAVNO NATJECANJE IZ HRVATSKOGA JEZIKA

Opatija, 18. – 20. travnja 2011.

Već šesnaest godina MZOŠ kao pokrovitelj i Agencija za odgoj i obrazovanje, organizator, omogućuju učenicima diljem Hrvatske susrete na školskim, županijskim i državnim natjecanjima u poznavanju hrvatskoga jezika. Kao i do-

sadašnjih godina natjecanje je organizirano za učenike sedmih i osmih razreda osnovne škole i svih četiriju razreda srednje škole.

Zahvaljujući višegodišnjem iskustvu, međusobnoj suradnji jezikoslovnih stručnjaka i odgojno-obrazovnih djelatnika različitih jezikoslovnih i odgojno-obrazovnih institucija: škola, Agencije za odgoj i obrazovanje, Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Kroatističkog odsjeka Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, sudionici natjecanja